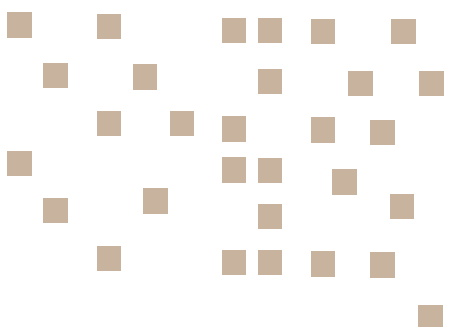

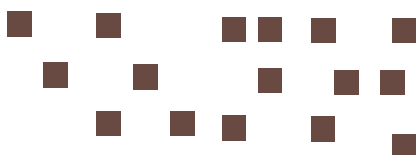
UKRAINA

POGLĄDY POLITYCZNE: PARTIE I ORGANIZACJE

Nacjonalizm ukraiński i organizacje
nacjonalistyczne

DPU-WIKP-424/707/2025
10.12.2025

TREŚĆ ZLECENIA

Proszę o informację na temat skrajnego nacjonalizmu w Ukrainie i jego wpływu na bezpieczeństwo cywilów oraz nt. znaczenia kultu Stepana Bandery i Romana Szuchewycza w dzisiejszym ukraińskim nacjonalizmie.

Jakie organizacje o charakterze nacjonalistycznym są obecne i aktywne na ter. Ukrainy?

Co wiadomo nt. grup o charakterze nacjonalistycznym / formacji, takich jak np. Azow, Trzecia Brygada, oddział Chimera?

Czy stanowią one zagrożenie? Czy prowadzą one nielegalne działania, takie jak: wymuszanie haraczy, groźby i przemoc wobec cywilów?

Jeśli doszło do ww. przypadków przemocy wobec ludności cywilnej, to jakie jej grupy mogą być na nie narażone?

Jak wyglądają działania państwa wobec tych przypadków czy nadużyć?

Czy znane są przypadki, w których członkowie tych grup byli poza kontrolą władz ukraińskich?

INFORMACJE PODSTAWOWE

HISTORIA I STRUKTURA

Historia. Nacjonalizm ukraiński inaczej ukraiński ruch narodowy to nurt myśli politycznej i związany z nim ruch polityczny, który powstał w pierwszej połowie XIX w. Jego celem było utworzenie niepodległego i zjednoczonego państwa ukraińskiego (ukr. Українська Самостійна Соборна Держава).^[1]

Ukraiński ruch narodowy ponownie pojawił się na scenie politycznej Ukrainy wraz z uzyskaniem przez nią niepodległości w 1991 r. Idee tego ruchu zostały wypromowane przez ukrainofonów z Ukrainy zachodniej i środkowej.^[2] Wg kanadyjskiego badacza nacjonalizmu ukraińskiego dr hab. Wiktora Poliszczuka (pochodzącego z mieszanej rodziny polsko-ukraińskiej), nie byłoby niepodległej Ukrainy i historii narodu ukraińskiego jako narodu politycznego i walczącego o pełną niepodległość gdyby nie nacjonaściści ukraińscy, w te jego jednostki, które często fanatycznie dążyły/dążą do stworzenia bitnego i znaczącego dziejowo narodu.^[3]

Generalnie ukraiński ruch narodowy obecnie można podzielić na dwa główne nurty, tj. na część bardziej umiarkowaną i koncentrującą się wokół narodu-etnosu, nazywającą się **narodowymi demokratami** oraz na część radykalną, określaną jako

¹ Terpiłowski P., Doktryna i praktyka polityczna współczesnego nacjonalizmu ukraińskiego. Analiza politologiczna problematyki, 06.2022, https://repozytorium.uni.wroc.pl/Content/139735/PDF/Pawel_Terpilowski%20Doktryna%20i_praktyka_polityczna_wspolczesnego%20nacjonalizmu_ukrainskiego.pdf

² Hajduk Jurij, Teoretyczne rozważania nad nacjonalizmem i jego kondycją w Ukrainie, w: Studia Politologiczne vol. 70, 2023, <https://www.studiapolitologiczne.pl/pdf-177119-97739?filename=Teoretyczne%20rozważania.pdf>

³ Lubimyczytac.pl, Wiktor Poliszczuk, Ideologia nacjonalizmu ukraińskiego, 2020, Warszawa, <https://lubimyczytac.pl/ksiazka/5075861/ideologia-nacjonalizmu-ukrainskiego>

narodowo-radykalna, odwołującą się do tradycji nacjonalistów ukraińskich z czasów II wojny światowej (tzw. banderowskich) i ich symboli (czasem tylko do tych symboli) oraz do pamięci o walkach Ukraińskiej Partii Popowstańczej UPA dowodzonej przez Romana Szuchewycza, głównie z siłami ZSRR i III Rzeszy (pomijane są zbrodnie, jakich dopuszczała się ta formacja wobec Żydów i Polaków w czasie II wojny światowej).^[4]

Dodatkowo wydarzenia z historii najnowszej Ukrainy, takie jak: aneksja Krymu i rozpoczęcie konfliktu w Donbasie przez Rosję w 2014 r. spowodowały, w opinii obserwatorów i analityków, poszerzenie poglądów i postaw nacjonalistycznych w społeczeństwie ukraińskim, i jednocześnie rozmycie jego dawnego radykalizmu i etnocentryzmu. Pojawiła się nieznana wcześniej postawa - „**nacjonalizmu obywatelskiego**”, która skupia się na państwie narodowym i jednocześnie dopuszcza pluralizm etniczny. Z drugiej strony do głosu w Ukrainie doszły też ugrupowania poniekąd wyrastające z nurtu narodowo-radykalnego, ale już jawnie nawiązujące do popularnego również w innych krajach europejskich – **neonazizmu**. Politycznie i oficjalnie były one i są zmarginalizowane, ale za swój udział w walkach w Donbasie od 2014 r. oraz w obecnej aktywnej fazie wojny (po inwazji Rosji na Ukrainę 24.02.2022) są uznawane za bohaterów i obrońców ojczyzny, i tzw. „mniejsze zło w obliczu konfliktu co raz bardziej wyniszczającego Ukrainę i jej mieszkańców”.^[5]

Ugrupowaniami politycznymi, które reprezentują nurt **narodowo-demokratyczny** były (jeszcze przed inwazją Rosji na Ukrainę 24.02.2022 r.) takie partie jak: **Ludowy/Narodowy Ruch Ukrainy** i **Ukraińska Partia Republikańska**, czasem wymienia się wśród nich **Kongres Nacjonalistów Ukraińskich**. Z kolei część **nurtu narodowo-radykalnego** reprezentują głównie takie ugrupowania jak: **Ukraińskie Zgromadzenie Narodowe – Ukraińska Samoobrona Ludowa (UNA-UNSO)** nawiązująca do spuścizny OUN (Organizacja Ukraińskich Nacjonalistów z 1929 r.) sprzed jak i z czasów II wojny światowej i jej wojskowego ramienia UPA. Ugrupowanie to uległo jednak rozpadowi na kilka mniejszych organizacji w 2002 r., a jego liderzy przeszli do innych partii, np. do Partii Batkiwszczyny J. Tymoszenko (w rezultacie UNA-UNSO straciło na znaczeniu); **Partia Swoboda** (do 2004 r. nosiła nazwę Socjal-Narodowej Partii Ukrainy), która głosi hasła nacjonalizmu integralnego oraz ideę ukraińskiej rewolucji autorstwa lidera OUN i zwolennika Stepana Bandery -Jaroslawa Stetska. W wyborach w 2012 r. uzyskała ponad 10,44 mandatów w parlamencie ukraińskim, ale już po wydarzeniach na Majdanie, aneksji Krymu i wybuchu wojny w Donbasie w 2014 r. partia ta nie przekroczyła progu wyborczego w wyborach parlamentarnych, które odbyły się w tym samym roku. Niejako w jej miejsce (jak również w sojuszu z nią) pojawił się nowy ruch i partia o tej samej nazwie: **Prawy Sektor** i nieco później partia **Korpus Narodowy** (powstała na bazie **Pułku Azow** w 2016 r.^[6]), które nadal pozostają aktywne w życiu polityczno-publicznym Ukrainy.^{[7] [8]}

Prawy Sektor, który uformował się w trakcie ukraińskiego Majdanu zimą na przełomie 2013 i 2014 r., jest praktycznie od samego początku zaangażowany czynnie w walkę

⁴ Hajduk Jurij, Teoretyczne rozważania nad nacjonalizmem i jego kondycją w Ukrainie, w: Studia Politologiczne vol. 70, 2023, <https://www.studiapolitologiczne.pl/pdf-177119-97739?filename=Teoretyczne%20rozważania.pdf>

⁵ Ośrodek Studiów Wschodnich, OSW, Ukraiński nacjonalizm czasu wojny, 19.08.2015, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/komentarze-osw/2015-08-19/ukraiński-nacjonalizm-czasu-wojny>

⁶ Aljazeera.com, After series of attacks, why is the far right 'granted impunity'? 26.07.2018, <https://www.aljazeera.com/features/2018/7/26/after-series-of-attacks-why-is-the-far-right-granted-impunity>

⁷ Hajduk Jurij, Teoretyczne rozważania nad nacjonalizmem i jego kondycją w Ukrainie, w: Studia Politologiczne vol. 70, 2023, <https://www.studiapolitologiczne.pl/pdf-177119-97739?filename=Teoretyczne%20rozważania.pdf>

⁸ Aljazeera.com, After series of attacks, why is the far right 'granted impunity'? 26.07.2018, <https://www.aljazeera.com/features/2018/7/26/after-series-of-attacks-why-is-the-far-right-granted-impunity>

z separatystami donbaskimi, jak i z armią rosyjską na froncie po rozpoczęciu przez władze FR aktywnej fazy inwazji na Ukrainę w 2022 r. Obecnie **Prawy Sektor** ma niewielkie znaczenie jako partia polityczna (która nie przekroczyła progu wyborczego w wyborach zorganizowanych w 2014 r.), za to jest wpływowym ruchem społecznym, który przeniknął do szerszych kręgów, od ruchów młodzieżowych po organizacje weteranów. Jego liderzy pełnią też funkcje doradcze w obecnych władzach najwyższych Ukrainy.^[9] Z kolei wg innych źródeł, w tym ukraińskich, **Prawy Sektor** miał powstać przy wsparciu i współpracy ich liderów z kierownictwem Służby Bezpieczeństwa Ukrainy w administracji prezydenta W. Janukowycza, a pośrednio z inspiracji służb rosyjskich. Dzięki nim władze FR zyskały argument do określania wybranych po Majdanie władz Ukrainy jako „faszystowska”, „banderowska”, „antysemicka” „kijowska junta”, co głoszą i stosują do dziś, oficjalnie walka z „kijowską juntą” była też jednym z powodów rozpoczęcia przez Rosję aktywnej fazy wojny w Ukrainie w 2022 r. Nie stoi to w sprzeczności z uznaniem **Prawego Sektora** przez władze FR za organizację „ekstremistyczną” (17.11.2014 r.) i ścigania jej członków listami gończymi. Jego istnienie było w interesie Rosji, (która sprzyja lub sama tworzy organizacje niepodporządkowane oficjalnym strukturalom państwowym, co pogłębia chaos i obraz niestabilnego państwa ukraińskiego).^{[10][11]} Z kolei wg innych źródeł, ściśle kierownictwo **Prawego Sektora** miało utrzymywać bliskie kontakty z tak zwanym „klanem dnipropietrowskim”, tzn. grupą jednego z najpotężniejszych ukraińskich oligarchów Ihora Kołomojskiego, członka ultra ortodoksyjnej organizacji żydowskiej „Chabad Lubawicz”, reprezentującej też interesy Izraela na obszarze postsowieckim.^[12]

Z kolei **Korpus Narodowy** mimo, że był rozpoznawalną partią (założoną w 2016 r.) i „najlepiej reprezentowaną na ulicach”, o kontrowersyjnej reputacji, to nie przekraczał progów wyborczych. Jej lider Andrij Bileckij jeszcze kilka lat temu opowiadał się za „prymatem białej rasy”, itd.^[13] Organizował np. tzw. Drużyny Narodowe w Kijowie (ok 600 członków), które patrolowały ulice i urządzały naloty na miejsca hazardu lub na osiedla Romów.^[14]

Charakterystyka działalności. Generalnie partie i organizacje nacjonalistyczne są obecne w życiu politycznym i społecznym Ukrainy. Potrafią działać zdecydowanie w sytuacjach kiedy państwo ukraińskie nie jest w stanie rozwiązać danego problemu. Mimo słabej pozycji wyborczej i braku większego poparcia przez wyborców, mają one duże możliwości mobilizowania swoich zwolenników, sprawiając że stają się ważną siłą oddziaływania w polityce ukraińskiej. Wiele swoich działań przeprowadzają bezpośrednio na ulicach.^[15]

⁹ T-v.te.ua, Правий сектор це: від Майдану до фронту – історія руху, 20.10.2025, <https://t-v.te.ua/pravyj-sektor-cze-vid-majdanu-do-frontu-istoriya-ruhu/>

¹⁰ BBC.com, "Подвійний агент": між "Правим сектором" і ФСБ, 29.07.2016, https://www.bbc.com/ukrainian/politics/2016/07/160727_filippov_azov_bogdanov_situation_vs

¹¹ Pravda.com.ua, За лаштунками Правого сектору, 1.04.2014, <https://www.pravda.com.ua/articles/2014/04/1/7020952/>

¹² Siudak Michał, Oblicza współczesnego ukraińskiego nacjonalizmu i jego wpływ na bezpieczeństwo Polski i mniejszości polskiej na Ukrainie, w: Ante Portas – Studia nad Bezpieczeństwem 1(6), 2016, https://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.desklight-903e6f41-e093-4be4-9d07-e3ffa67e0720/c/AP.VI_Siudak.pdf

¹³ France24.com, Should Zelensky's government be afraid of far-right groups? 11.10.2024, <https://www.france24.com/en/europe/20241011-should-zelensky-s-government-be-afraid-of-far-right-groups>

¹⁴ Ukraineworld.org, Who are Ukrainian Nationalists, and How Do They Differ? 24.06.2019, <https://ukraineworld.org/en/articles/ukraine-explained/who-are-ukrainian-nationalists-and-how-do-they-differ>

¹⁵ Ukraineworld.org, Who are Ukrainian Nationalists, and How Do They Differ? 24.06.2019, <https://ukraineworld.org/en/articles/ukraine-explained/who-are-ukrainian-nationalists-and-how-do-they-differ>

Członkowie np. **Prawego Sektora** oraz innych organizacji nacjonalistycznych walczą obecnie z armią rosyjską na froncie w ramach ukraińskich wojsk i agitują na rzecz walki z Rosją w życiu politycznym. Wysyłają pomoc wolontariacką i szkolą rekrutów, jak sami twierdzą: blokują kontrabandę na granicach i walczą z korupcją.^[16] Wśród nich wyróżnia się **Pułk Azow** (początkowo zrzeszający głównie ultranacjonalistów), będący obecnie częścią Sił Zbrojnych Ukrainy jako **12 Brygada Szturmowa Azow** i odłączający się od poglądów neonazistowskich. Dla swoich zwolenników **Azow** stał się symbolem nieustępliwego oporu, powstrzymując przez wiele miesięcy siły rosyjskie w czasie obrony huty Azowstal w Mariupolu zanim ostatecznie armia ukraińska poddała miasto, a żołnierze **Azowa** dostali się do niewoli rosyjskiej. Z kolei wg krytyków **Azowa**, członkowie Brygady nadal posługują się symbolami neonazistowskimi, takimi jak: „hak wilka” i „czarne słońce”, (które były używane przez nazistowską Waffen-SS). Wskazują też na przeszłość obecnego przywódcy A. Bileckiego, który był członkiem skrajnie prawicowej grupy chuliganów piłkarskich w tak zwanym „White Boys’ Club”. Pomimo oficjalnego rozwiązania **Pułku Azow** w 2015 r., w Ukrainie pojawił się czy rozkwitł „**ruch azowski**”, posiadający swoje wydawnictwa, organizujący letnie obozy dla dzieci, zawody sztuk walki i lokalną miejską straż obywatelską.^[17]

Zasięg terytorialny. Organizacje prawicowo nacjonalistyczne działają głównie na terenie całej Ukrainy, kontrolowanej przez rząd ukraiński w Kijowie.^[18] **Prawy Sektor** prowadzi działalność międzynarodową we współpracy z diasporą ukraińską, np. organizuje różne akcje w Europie i Stanach Zjednoczonych Ameryki Płn., w czasie których jego przedstawiciele np. opowiadają o działaniach wojennych w Ukrainie.^[19]

Struktura i organizacje powiązane. Jak to już było wspomniane ruch społeczno-polityczny o nazwie **Prawy Sektor** powstał na przełomie 2013/2014 r. z połączenia czy koalicji grup nacjonalistycznych, w tym ultra-nacjonalistycznych, które brały udział w starciach z jednostkami specjalnymi policji ukraińskiej Berkut na Majdanie, co między innymi doprowadziło do upadku ówczesnego prezydenta Ukrainy W. Janukowycza i jego ucieczki do Rosji.^[20] Inicjatorem utworzenia **Prawego Sektora** była organizacja **Tryzub im. Stepana Bandery**. Oprócz niej w skład **Prawego Sektora** weszli też członkowie mało znanych na Ukrainie organizacji paramilitarnych, takich jak: **Patriot Ukrainy** (ukr. **Патріот України**), **Biały Młot** (ukr. **Білий Молот**), **Czarny Komitet** (ukr. **Чорний комітет**), a także część działaczy ww. **Ukraińskiego Zgromadzenia Narodowego - Ukraińskiej Samoobrony Ludowej**, **Komitetu Wyzwolenia Więźniów Politycznych** (ukr. **Комітет визволення політв'язнів**), oraz mniejszych grup nacjonalistycznych i piłkarskich ultrasów, głównie z klubu **Dynamo Kijów**. **Prawy Sektor** jako jedna, połączona organizacja ujawniła się 1 grudnia 2013 r., gdy ok. 200 członków **Prawego Sektora** zaatakowało na ul. Bankowej w Kijowie kordon milicji strzegący budynków

¹⁶ T-v.te.ua, Правий сектор це: від Майдану до фронту – історія руху, 20.10.2025, <https://t-v.te.ua/pravyj-sektor-cze-vid-majdanu-do-frontu-istoriya-ruhu/>

¹⁷ France24.com, Should Zelensky's government be afraid of far-right groups? 11.10.2024,

<https://www.france24.com/en/europe/20241011-should-zelensky-s-government-be-afraid-of-far-right-groups>

¹⁸ Hajduk Jurij, Teoretyczne rozważania nad nacjonalizmem i jego kondycją w Ukrainie, w: Studia Politologiczne vol. 70, 2023, <https://www.studiapolitologiczne.pl/pdf-177119-97739?filename=Teoretyczne%20rozważania.pdf>

¹⁹ T-v.te.ua, Правий сектор це: від Майдану до фронту – історія руху, 20.10.2025, <https://t-v.te.ua/pravyj-sektor-cze-vid-majdanu-do-frontu-istoriya-ruhu/>

²⁰ Aljazeera.com, After series of attacks, why is the far right 'granted impunity'? 26.07.2018,

<https://www.aljazeera.com/features/2018/7/26/after-series-of-attacks-why-is-the-far-right-granted-impunity>

rządowych.^{[21][22]} Z czasem struktura **Prawego Sektora** rozrosła się, tj. powstała partia polityczna o tej samej nazwie, a także organizacja młodzieżowa **Prawa Młodzież** (ukr. „Права молодь”) i nw. formacja zbrojna o nazwie **Ukraiński Korpus Ochotniczy Prawego Sektora**.^{[23] [24]}

Oddziały zbrojne. W lipcu 2014 r. w ramach **Prawego Sektora** powstała formacja zbrojna o nazwie **Ukraiński Korpus Ochotniczy Prawego Sektora** (ukr. Добровольчий Український Корпус (ДУК) „Правий сектор”). Jego członkowie jako pierwsi uczestniczyli w walkach z prorosyjskimi separatystami w Donbasie, w tym w obronie lotniska w Doniecku i w Mariupolu.^{[25] [26]} Na samym początku inwazji Rosji na Ukrainę (24.02.2022 r.) **Ukraiński Korpus Ochotniczy** został włączony w skład armii ukraińskiej jako **67 Oddzielna Brygada Zmechanizowana DUK**^[27] i uczestniczył (i nadal uczestniczy) w kluczowych bitwach z armią rosyjską, np. w blokadzie Awidijewki w 2024 r. Jego żołnierze są znani z dyscypliny i wysokiej motywacji. Jego ważną część stanowią tysiące weteranów, którzy trenują/przygotowują pod względem wojskowym nowych członków tej formacji.^[28]

W 2014 r. (roku rozpoczęcia wojny w Donbasie i aneksji Krymu przez FR) setki ultranacjonalistów, kibiców piłki nożnej, „twardogłowych” wyznawców prawosławia i Kozaków utworzyły paramilitarną jednostkę ochotniczą o nazwie **Pułk Azow**, walczącą wówczas z separatystami prorosyjskim w ob. donieckim i ługańskim. Jego liderzy, w tym głównie Andrij Bileckij, wyrażali w tym czasie otwarcie poglądy oparte na „supremacji białej rasy”. A. Bileckij ogłosił jeszcze w 2010 r. „krucjatę przeciwko podludziom prowadzoną przez Semitów”. Ponadto do **Pułku Azow** zostali zwervowani zwolennicy podobnych ideologii ze Szwecji, Włoch i Rosji. Niemniej jednak **Azow** pomógł nieefektywnej wówczas armii ukraińskiej odzyskać kluczowe obszary kraju po zajęciu ich przez separatystów. Ostatecznie **Pułk Azow** został włączony w szeregi armii ukraińskiej w listopadzie 2014 r., tj. stał się częścią Gwardii Narodowej Ukrainy jako **12 Brygada Szturmowa Azow** i publicznie zdystansował się od ww. wypowiedzi, tj. dot. „supremacji białej rasy”.^[29] Po 24 lutego 2022 r. weterani wywodzący się z **Pułku Azow** utworzyli nową jednostkę ochotniczą o nazwie **Trzecia Brygada Szturmowa**, po czym została ona znów częścią ukraińskich sił zbrojnych,

²¹ Siudak Michał, Oblicza współczesnego ukraińskiego nacjonalizmu i jego wpływ na bezpieczeństwo Polski i mniejszości polskiej na Ukrainie, w: Ante Portas – Studia nad Bezpieczeństwem 1(6), 2016, https://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.desklight-903e6f41-e093-4be4-9d07-e3ffa67e0720/c/AP.VI_Siudak.pdf

²² Radio Swoboda/Free Europe, „Правий сектор”. Хто такі й чого хочуть?, 15.03.2014, <https://www.radiosvoboda.org/a/25297508.html>

²³ Siudak Michał, Oblicza współczesnego ukraińskiego nacjonalizmu i jego wpływ na bezpieczeństwo Polski i mniejszości polskiej na Ukrainie, w: Ante Portas – Studia nad Bezpieczeństwem 1(6), 2016, https://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.desklight-903e6f41-e093-4be4-9d07-e3ffa67e0720/c/AP.VI_Siudak.pdf

²⁴ T-v.te.ua, Правий сектор це: від Майдану до фронту – історія руху, 20.10.2025, <https://t-v.te.ua/pravyj-sektor-cze-vid-majdanu-do-frontu-istoriya-ruhu/>

²⁵ T-v.te.ua, Правий сектор це: від Майдану до фронту – історія руху, 20.10.2025, <https://t-v.te.ua/pravyj-sektor-cze-vid-majdanu-do-frontu-istoriya-ruhu/>

²⁶ BBC.com, Правий сектор: скільки батальйонів у Яроша?, 14.07. 2015, https://www.bbc.com/ukrainian/politics/2015/07/150714_right_sector_now_vc

²⁷ RBK-Ukraina, Більше не в строю? Де зараз "Правий сектор" і чому про нього нічого не чути, 24.10.2024, <https://www.rbc.ua/rus/news/bilshe-stroyu-de-zaraz-pravyj-sektor-i-chomu-1729845811.html#3>

²⁸ T-v.te.ua, Правий сектор це: від Майдану до фронту – історія руху, 20.10.2025, <https://t-v.te.ua/pravyj-sektor-cze-vid-majdanu-do-frontu-istoriya-ruhu/>

²⁹ Aljazeera.com, After series of attacks, why is the far right 'granted impunity'? 26.07.2018, <https://www.aljazeera.com/features/2018/7/26/after-series-of-attacks-why-is-the-far-right-granted-impunity>

aktywnie uczestniczącą w obecnych walkach. Jej liderem jest wspomniany A. Biłeckij^[30], który jest odznaczonym podpułkownikiem policji i aktywnym politykiem.^[31]

Zarówno **12 Brygada Szturmowa Azow** jak i **Trzecia Brygada Szturmowa** nie są jedynymi oddziałami zbrojnymi nadal posiadającymi czy wg nich samych: „oskarżanymi o poglądy ultrapravicowe”. Takimi grupami zbrojnymi, choć pozostającymi w kategorii oddziałów ochotniczych są również: **Chrześcijański Batalion Nacjonalistyczny Bractwo** oraz powstała na bazie Azowa **Jednostka Kraken**. Są one aktywne na froncie, jak i poza frontem. Dodatkowo można jeszcze wymienić skrajnie prawicowy **Rosyjski Korpus Ochotniczy** dowodzony przez pochodzącego z FR neonazistę Denisa Kapustina („White Rex”), który dokonał kilku akcji dywersyjnych przeciwko wojskom rosyjskimi na terenie Rosji, prawdopodobnie przy wsparciu Ukrainy.^[32]

Jeśli chodzi o **oddział Chimera** to jest to ukraińska jednostka wojskowa, która powstała w 2022 r. po rozpoczęciu aktywnej inwazji przez Rosję w Ukrainie. Najpierw była częścią 246 Batalionu Obrony Terytorialnej 126 Brygady Obrony Terytorialnej, następnie w 2024 r. została przeniesiona do sił specjalnych (**Oddział Operacji Specjalnych Timur**) Głównego Urzędu/Zarządu Wywiadu Ministerstwa Obrony Ukrainy (HUR). Dowodzi nim obecnie Oleksandr Kapszin.^[33] Jego żołnierze oraz ochotnicy z różnych krajów, którzy mogą do oddziału przyłączać się, walczą w najważniejszych i najtrudniejszych miejscach frontu w Ukrainie, jak i w Rosji (np. w obwodzie kurskim). Z kolei jej weterani zajmują się w Ukrainie intensywnymi szkoleniami nowych rekrutów i ochotników.^{[34] [35]}

ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE

Program. Tak jak to już było wspomniane, ukraiński ruch narodowy tworzyli głównie narodowi demokraci i narodowi radykałowie.^[36] Jeśli chodzi o program narodowych demokratów to wg nich, nacjonalizm stanowi postkolonialny ruch wyzwolenczy, którego głównym zadaniem jest dekolonizacja mentalności narodowej, polityki, gospodarki i sfery informacyjnej, a także zbudowanie państwa ukraińskiego z poszanowaniem praw innych narodów oraz ochrona języka oraz kultury ukraińskiej przed wpływami kultury rosyjskiej.^[37]

Z kolei dla nurtu narodowo-radykalnego najważniejsza jest ukrajinizacja (etniczna koncepcja narodu) i dekomunizacja poprzez zdecydowane działania, w tym także za pośrednictwem środków przymusu. Głównym wrogiem jest Rosja, która stosuje

³⁰ France24.com, Should Zelensky's government be afraid of far-right groups? 11.10.2024, <https://www.france24.com/en/europe/20241011-should-zelensky-s-government-be-afraid-of-far-right-groups>

³¹ Aljazeera.com, After series of attacks, why is the far right 'granted impunity'? 26.07.2018, <https://www.aljazeera.com/features/2018/7/26/after-series-of-attacks-why-is-the-far-right-granted-impunity>

³² France24.com, Should Zelensky's government be afraid of far-right groups? 11.10.2024, <https://www.france24.com/en/europe/20241011-should-zelensky-s-government-be-afraid-of-far-right-groups>

³³ Militaryland.net, Chimera Special Unit, aktualizacja z 2025, <https://militaryland.net/ukraine/main-intelligence-directorate/himera-subdivision/>

³⁴ Mediacenter.org, The "Chimera" unit is waiting for recruits – motivated and physically fit soldiers are needed, 30.03.2023, <https://mediacenter.org.ua/the-chimera-unit-is-waiting-for-recruits-motivated-and-physically-fit-soldiers-are-needed/>

³⁵ Wikipedia.org, Chimera Unit, 4.08.2025, https://en.wikipedia.org/wiki/Chimera_Unit

³⁶ Hajduk Jurij, Teoretyczne rozważania nad nacjonalizmem i jego kondycją w Ukrainie, w: Studia Politologiczne vol. 70, 2023, <https://www.studiapolitologiczne.pl/pdf-177119-97739?filename=Teoretyczne%20rozważania.pdf>

³⁷ Hajduk Jurij, Teoretyczne rozważania nad nacjonalizmem i jego kondycją w Ukrainie, w: Studia Politologiczne vol. 70, 2023, <https://www.studiapolitologiczne.pl/pdf-177119-97739?filename=Teoretyczne%20rozważania.pdf>

politykę imperialną w stosunku do państwa ukraińskiego. Nurt ten zakłada również dużą ingerencję państwa w kwestie gospodarcze.^{[38] [39]}

Nowym zjawiskiem w nacjonalizmie ukraińskim jest ujawnienie się tendencji neonazistowskich, które już nie nawiązują do tradycji OUN czy innych znanych z okresu II wojny światowej. Środowiska te głoszą m.in. nowoczesny (anty-imigrancki) rasizm, niekiedy w bardzo drastycznych formach i zaczerpnięte od zachodnioeuropejskich partnerów poglądy antyliberalne (zarówno w gospodarczym, jak i obyczajowym aspekcie liberalizmu), które na Ukrainie stają się poglądami antyzachodnimi. Mimo to jednomyślnie popierają one przystąpienie Ukrainy do NATO, a w znacznej większości – także do UE. Popularna wśród nich symbolika jak np. „wilczy hak” czy „czarne słońce”, wg ekspertów, nie wynika z odwołań historycznych, ale raczej z ogólnoeuropejskiej mody na nie wśród neo-prawicy. Zdaniem jej głównych przedstawicieli (np. Andrija Bileckiego) nie język, ale rasa jest podstawą narodu. Język ukraiński jest historycznie zmienny, a rasa ukraińska, wg nich, pozostaje niezmienna w skali tysiącleci (od IV tysiąclecia przed Chrystusem).^[40]

Poparcie społeczne. W opinii ekspertów, mimo że skrajnie prawicowe/narodowo-radykalne partie, takie jak **Swoboda**, **Prawy Sektor** i **Korpus Narodowy** A. Bileckiego, próbowały wykorzystać nacjonalistyczne nastroje w kraju, ubiegając się o władzę polityczną, nie zyskały one dużego poparcia społecznego, w tym w wyborach w Ukrainie przed 24.02.2022 r.^[41]

Choć ostatnio pojawiły się w ukraińskiej przestrzeni medialnej wypowiedzi polityków (wypowiedź deputowanego z partii rządzącej Sługa Narodu Oleksandra Mereżki z jesieni 2024 r.) ostrzegające przed rosnącymi wpływami i zagrożeniem dla rządu ze strony sił narodowo-radykalnych w kraju ogarniętym wojną, które będą sprzeciwiać się jakimkolwiek formom zawarcia pokoju w przyszłości. W odpowiedzi na te zarzuty, jeden z dowódców **Trzeciej Brygady Szturmowej** D. Kucharczuk nazwał O. Mereżkę „lewicowym tchórzem”, inny komendant tej Brygady M. Zorin stwierdził, że każdy traktat zawarty na warunkach Rosji zawsze będzie oznaczać kapitulację.^[42]

W opinii ekspertów, od czasu aktywnej fazy wojny, w Ukrainie nie było żadnych badań opinii publicznej na temat organizacji skrajnie nacjonalistycznych/w tym neonazistowskich, więc trudno stwierdzić jak dużym cieszą się poparciem społecznym tego typu siły, czy ono np. znacząco wzrosło i otrzymują one jakieś inne formy społecznego wsparcia. Życie polityczne w Ukrainie znajduje się w fazie pauzy z powodu wojny. Niemniej jednak przedstawiciele tego typu nurtu co jakiś czas wygłaszają radykalne oświadczenia, które powodują dyskusje nt. radykalizmu w tym ruchu, ale wg ekspertów ukraińskich, większość społeczeństwa nie jest nimi zainteresowana („nie kupuje” ich). Jedyną możliwością, kiedy wpływy tego typu

³⁸ Hajduk Jurij, Teoretyczne rozważania nad nacjonalizmem i jego kondycją w Ukrainie, w: Studia Politologiczne vol. 70, 2023, <https://www.studiapolitologiczne.pl/pdf-177119-97739?filename=Teoretyczne%20rozważania.pdf>

³⁹ Aljazeera.com, After series of attacks, why is the far right 'granted impunity'? 26.07.2018, <https://www.aljazeera.com/features/2018/7/26/after-series-of-attacks-why-is-the-far-right-granted-impunity>

⁴⁰ Ośrodek Studiów Wschodnich, OSW, Ukraiński nacjonalizm czasu wojny, 19.08.2015, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/komentarze-osw/2015-08-19/ukraiński-nacjonalizm-czasu-wojny>

⁴¹ France24.com, Should Zelensky's government be afraid of far-right groups? 11.10.2024, <https://www.france24.com/en/europe/20241011-should-zelensky-s-government-be-afraid-of-far-right-groups>

⁴² France24.com, Should Zelensky's government be afraid of far-right groups? 11.10.2024, <https://www.france24.com/en/europe/20241011-should-zelensky-s-government-be-afraid-of-far-right-groups>

ugrupowań mogą wzrosnąć, jest sytuacja kiedy znaczące partie polityczne próbują użyć ich haseł i poglądów do prowadzenia własnych gier politycznych.^[43]

Wg ukraińskiej ekspertki: „z jednej strony wzrost popularności skrajnej prawicy w Ukrainie można przypisać agresji Rosji, która ponownie rozbudziła entuzjazm ukraińskich nacjonalistów w kwestii integralności terytorialnej i konsolidacji narodu ukraińskiego”, ale „z drugiej strony jest to również konsekwencja oportunistycznych działań ukraińskich elit politycznych, które są gotowe współpracować nawet z jawnymi elementami neonazistowskimi, aby realizować swoje interesy i osiągać korzyści polityczne”.

Jak piszą inne źródła, ukraińska skrajna prawica już dość skutecznie wykorzystwała i wykorzystuje wojnę (sprawnie przeprowadziła mobilizację tysięcy ochotników na front), aby legitymizować się w oczach opinii publicznej. I jej członkowie nie są obecnie powszechnie postrzegani przez społeczeństwo jako zwolennicy poglądów skrajnie prawicowych, lecz jak obrońcy Ukrainy.^[44] Prawicowe brygady, jak np. założona przez weteranów **Pułku Azow – Trzecia Brygada Szturmowa**, stały się bardzo widoczne w mediach i wielu zwykłych Ukraińców wstępuje obecnie do tych brygad, bardziej ze względu na ich widoczność i lepsze warunki służby, wynikające z lepszego pozyskiwania funduszy, niż z powodów ideologicznych i historycznych powiązań **Azowa** ze skrajną prawicą. Dzięki temu mniejsza jest też w nich obecnie koncentracja żołnierzy wyznających skrajnie prawicowe poglądy.^[45]

Sam **Prawy Sektor** jest otoczony wieloma mitami, które też aktywnie podsyca rosyjska propaganda. Dla jednych jest on zagrożeniem, dla innych jego bojownicy są wręcz „zbawcami kraju”. W 2025 r. **Prawy Sektor** nadal wywierał i wywiera wpływ na społeczeństwo, np. organizując akcje/protesty przeciwko kapitulacji. Jego wpływ społeczny jest widoczny też w kulturze. Powstają o nim piosenki, graffiti czy filmy o Majdanie. Powstał jako nieformalna grupa, a obecnie stał się narodowym fenomenem, który ma wpływ na bieg wydarzeń i historii.^[46]

LIDERZY I CZŁONKOWIE

Kierownictwo. Jednym z najbardziej znanych i wpływowych również obecnie spośród liderów i inicjatorów organizacji z nurtu radykalno-narodowego/skrajnie prawicowego pozostaje **Dmytro Jarosz**, ur. w 1971 roku w Dnieprodzerżyńsku (obecnie Kamieńsk w obwodzie dniepropietrowskim). Od wczesnej młodości był zaangażowany w ukraińskie idee nacjonalistyczne, stając się członkiem **organizacji Tryzub im. Stepana Bandery** w latach 1990-tych. D. Jarosz zainicjował zjednoczenie prawicowych sił na Majdanie, przekształcając je w zorganizowany ruch. D. Jarosz, który na co dzień mówił tylko po rosyjsku, stał się symbolem ukraińskiego nacjonalizmu, podkreślając, że język nie determinuje patriotyzmu. W 2014 r. Jarosz stanął na czele **Prawego Sektora**, kierując jego operacjami wojskowymi, a później, tj. w 2021 r. został doradcą głównodowodzącego Sił Zbrojnych Ukrainy, co

⁴³ France24.com, Should Zelensky's government be afraid of far-right groups? 11.10.2024, <https://www.france24.com/en/europe/20241011-should-zelensky-s-government-be-afraid-of-far-right-groups>

⁴⁴ Aljazeera.com, After series of attacks, why is the far right 'granted impunity'? 26.07.2018, <https://www.aljazeera.com/features/2018/7/26/after-series-of-attacks-why-is-the-far-right-granted-impunity>

⁴⁵ France24.com, Should Zelensky's government be afraid of far-right groups? 11.10.2024, <https://www.france24.com/en/europe/20241011-should-zelensky-s-government-be-afraid-of-far-right-groups>

⁴⁶ T-v.te.ua, Правий сектор це: від Майдану до фронту – історія руху, 20.10.2025, <https://t-v.te.ua/pravyj-sektor-cze-vid-majdanu-do-frontu-istoriya-ruhu/>

podkreśliło jego wpływ na współczesną obronę Ukrainy.^[47] Od 2022 r. uczestniczy w pełnoskalowej wojnie rosyjsko-ukraińskiej.^[48]

Z kierowniczych postaci należy również wymienić **Andrija Biłeckiego**, ur. w 1979 r., w Charkowie, który jest ukraińskim nacjonalistą, politykiem i wojskowym, w stopniu podpułkownika policji. Uczestniczył w Majdanie w 2014, a następnie założył **Pułk Azow**. Od 2022 r. jest dowódcą **Trzeciej Brygady Szturmowej** Sił Zbrojnych Ukrainy. Oskarżany jest o skrajny nacjonalizm, neonazizm i bycie zwolennikiem „białej supremacji”. Był przeciwnikiem porozumień mińskich.^[49]

Innym znanym i kierowniczym liderem jest **Ołeg Tjagnibok**, ur. w 1968 r. we Lwowie, ukraiński nacjonalista, lider **partii Swoboda**, poseł III i IV kadencji Rady Najwyższej Ukrainy, z wykształcenia lekarz i prawnik. W ostatnich latach jest jednym z liderów ruchu nacjonalistycznego. Od 2022 r., (po rozpoczęciu pełnej inwazji Rosji na Ukrainę), O. Tjagnibok wstąpił do Sił Zbrojnych Ukrainy. Służy w 128 Oddzielnej Brygadzie Obrony Terytorialnej, ma stopień majora i pełni funkcję zastępcy dowódcy batalionu na kierunku donieckim/zaporoskim. Pomimo udziału w działaniach wojennych nadal pozostaje oficjalnym przywódcą **partii Swoboda**.^[50]

Rekrutacja członków. Generalnie do organizacji skrajnie prawicowych, w tym np. do **Prawego Sektora** może wstąpić każdy chętny, popierający program ww. organizacji.^[51] Podobnie rekrutacja wygląda w przypadku oddziałów zbrojnych, np. do składu **67 Oddzielnej Brygady Zmechanizowanej DUK** mogą dołączać/zapisywać się osoby powyżej 18 roku życia, zarówno obywatele Ukrainy, jak i obywatele innych krajów. Rekrutacja do **DUK** odbywał się wyłącznie na zasadach wolontariatu.^[52]

Dokumenty i legitymacje. W ogólnie dostępnych źródłach, nie było tego typu informacji odnośnie ugrupowań nacjonalistycznych, w tym skrajnie prawicowych.

STATUS PRAWNY PODMIOTU POLITYCZNEGO: PRAWO I PRAKTYKA

DZIAŁALNOŚĆ PODMIOTU NA GRUNCIE OBOWIĄZUJĄCYCH PRZEPISÓW

Przed pełnoskalową inwazją Rosji na Ukrainę (24.02.2022 r.), poza zakazem działalności partii komunistycznych, nie istniały żadne formalne przepisy utrudniające tworzenie i prowadzenie działalności przez partie polityczne w Ukrainie.

⁴⁷ T-v.te.ua, Основатели Правого сектора: ключевые фигуры и вклад, 20.10.2025, https://t-v.te.ua/ru/pravyj-sektor-zasnovnyky-klyuchovi-postati-ta-vnesok/#%D0%A1%D0%BE%D0%B2%D1%80%D0%B5%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D0%BE%D0%B5%D1%81%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%8F%D0%BD%D0%B8%D0%B5%D0%B8%D0%BF%D0%B5%D1%80%D1%81%D0%BF%D0%B5%D0%BA%D1%82%D0%B8%D0%B2%D1%8B%D0%B2%D1%8B%D0%B7%D0%BE%D0%B2%D1%8B_2025%D0%B3%D0%BE%D0%B4%D0%B0

⁴⁸ Historia Wiki, Dmytro Jarosz, brak daty publikacji, https://historia.fandom.com/pl/wiki/Dmytro_Jarosz

⁴⁹ Historia Wiki, Andrij Biłeckii, brak daty publikacji, https://historia.fandom.com/pl/wiki/Andrij_Bi%C5%82eckii

⁵⁰ Godtech.com.ua, Олег Тягнибок: где сейчас, чем занимается и как изменилась его политическая активность, 5.08.2025, <https://godtech.com.ua/2025/08/05/oleg-tjagnibok-gde-sejchas-chem-zanimaetsja-i-kak-izmenilas-ego-politicheskaja-aktivnost/>

⁵¹ БРІЗ (Бюро Рекламно-Інформаційного Забезпечення) Івано-Франківськ, Як стати членом партії "Правий сектор"?, 6.02.2015, <https://briz.if.ua/26785.htm>

⁵² RBK-Ukraine, Більше не в строю? Де зараз "Правий сектор" і чому про нього нічого не чути, 24.10.2024, <https://www.rbc.ua/rus/news/bilshe-stroyu-de-zaraz-pravyj-sektor-i-chomu-1729845811.html#3>

Jednak w maju 2022 r. prezydent Ukrainy W. Zełenski podpisał ustawę zakazującą działalności partii politycznych, które usprawiedliwiają, uznają za legalne lub zaprzeczają rosyjskiej agresji na Ukrainę. Kilkanaście partii zostało następnie uznanych za „prorosyjskie” i zakazanych, w tym największa partia opozycyjna Partia Regionów.^[53]

Partie, które są reprezentowane w parlamencie otrzymują finansowanie z budżetu państwa, ale proces ten, w opinii organizacji międzynarodowych, faworyzuje ugrupowania o ugruntowanej pozycji: partie muszą zdobyć co najmniej 5% głosów, aby otrzymać fundusze. Opłaty rejestracyjne dla nowych partii są wysokie w stosunku do średnich dochodów i kosztów utrzymania. Partie mogą zarejestrować się w Ministerstwie Sprawiedliwości tylko wtedy, gdy mogą wykazać znaczące poparcie (10 000 podpisów) w dwóch trzecich obwodów (regionów) Ukrainy. Masowe przesiedlenia ludności i straty ludzkie spowodowane aktywną fazą wojny od 24 lutego 2022 r. stanowią dodatkowe wyzwanie dla tworzenia nowych partii. Kandydaci niezależni nie mogą ubiegać się o mandaty radnych w miastach powyżej 10 000 mieszkańców.^[54]

Ponadto, wg ogólnie dostępnych źródeł, wszystkie ochotnicze formacje zbrojne uczestniczące w walkach z separatystami donbaskimi i armią FR, zanim nie zostały włączone oficjalnie w skład armii ukraińskiej, działały legalnie na podstawie art. 65 Konstytucji Ukrainy dot. „obowiązku obywateli Ukrainy, którym jest ochrona ojczyzny, niepodległości i integralności terytorialnej Ukrainy oraz szacunek dla jej symboli państwowych”.^[55]

SWOBODA DZIAŁANIA PODMIOTU

Legalność. Jak wynika z ogólnie dostępnych źródeł, większość nacjonalistycznych partii ukraińskich działało i nadal działa legalnie w Ukrainie. Np. **Prawy Sektor** został zarejestrowany jako ruch społeczny na Ukrainie dnia 22 lutego 2014 r., jako partia polityczna dnia 22 maja 2014 r.^[56] Również większość jednostek czy ochotniczych batalionów powiązanych ze skrajnie prawicowymi partiami i organizacjami po pierwszym okresie kiedy powstawały i angażowały się w działania zbrojne z separatystami czy armią rosyjską, zostały włączone w skład armii ukraińskiej i obecnie stanowią jej nieodłączoną i aktywną część, często w postaci sił specjalnych, zaprawioną w bojach, o dużych umiejętnościach.^{[57] [58]}

Udział w wyborach krajowych i lokalnych. Członkowie partii politycznych należących do obu nurtów nacjonalizmu ukraińskiego, tj. narodowych demokratów, jak i narodowych radykałów uczestniczyli w wyborach krajowych i lokalnych, które odbywały się do aktywnej fazy wojny (24.02.2022 r.), aczkolwiek nie zdobywali w nich wielu głosów, szczególnie w wyborach parlamentarnych, więcej poparcia udawało im się zdobyć w wyborach lokalnych, np. **partii Swoboda** w zachodniej Ukrainie (w

⁵³ Freedom House, Freedom in the World 2025, Ukraine, brak daty publikacji, <https://freedomhouse.org/country/ukraine/freedom-world/2025>

⁵⁴ Freedom House, Freedom in the World 2025, Ukraine, brak daty publikacji, <https://freedomhouse.org/country/ukraine/freedom-world/2025>

⁵⁵ RBK-Ukraina, Більше не в строю? Де зараз "Правий сектор" і чому про нього нічого не чути, 24.10.2024, <https://www.rbc.ua/rus/news/bilshe-stroyu-de-zaraz-praviy-sektor-i-chomu-1729845811.html#3>

⁵⁶ Uapress.info, „Правий сектор” зареєстровано як політична партія, 22.04.2014, <https://uapress.info/uk/news/show/25544>

⁵⁷ RBK-Ukraina, Більше не в строю? Де зараз "Правий сектор" і чому про нього нічого не чути, 24.10.2024, <https://www.rbc.ua/rus/news/bilshe-stroyu-de-zaraz-praviy-sektor-i-chomu-1729845811.html#3>

⁵⁸ Aljazeera.com, After series of attacks, why is the far right 'granted impunity'? 26.07.2018, <https://www.aljazeera.com/features/2018/7/26/after-series-of-attacks-why-is-the-far-right-granted-impunity>

obwodzie lwowskim). Do parlamentu dostawali się pojedynczy działacze. Jeden z liderów **Prawego Sektora** Дмитро Жарось oraz twórca między innymi **Pułku Azow** Андрій Білецький zostali deputowanymi parlamentu ukraińskiego w 2014 r.^[59] ^[60] W ostatnich wyborach parlamentarnych w 2019 r. skrajnie prawicowa koalicja pod kierunkiem **partii Swoboda** uzyskała mniej niż 3% głosów. Wspomniani liderzy prawicowi nie dostali się wówczas do parlamentu.^[61]

Prawo do prowadzenia działalności publicznej. Jak wynika z ogólnie dostępnych źródeł, organizacje prawicowe, w tym jednostki militarne są aktywne zarówno w kręgach weteranów, jak i młodzieży. Prowadzą swoje działania w przestrzeni publicznej, np. rozprowadzają swoje wydawnictwa, wydają książki o historii UPA, organizują imprezy dla dzieci i młodzieży, wspierają lokalne straże miejskie.^[62] Organizują obozy szkoleniowe, gdzie młodzież uczy się historii, taktyki i patriotyzmu, co następnie wykorzystuje w praktyce w warunkach wojny, jaka trwa w Ukrainie. Ostatnio też członkowie ruchu narodowo-radykalnego co raz częściej krytykują władze ukraińskie np. za nieefektywną mobilizację.^[63]

Prawo do organizowania demonstracji i protestów. Partie i organizacje prawicowe, w tym skrajnie prawicowe, szczególnie z nurtu radykalno-narodowego wyrosły czy pojawiły się właśnie w trakcie protestów i demonstracji, do jakich dochodziło w czasie ukraińskiego Majdanu 2013/2014 r. Nadal też, jeśli ich działalność jest zalegalizowana, mają prawo do organizacji i udziału w demonstracjach i protestach.^[64] ^[65] Ponadto w 2024 r. skrajnie prawicowi działacze zorganizowali w Kijowie manifestację przeciwko „propagandzie zboczeń”, gromadząc tysiące uczestników mimo oporu policji. Protestowali również przeciwko wspomnianej nieefektywnej mobilizacji, itd.^[66]

STOSOWANIE ŚRODKÓW PRAWNYCH, ADMINISTRACYJNYCH, POLICYJNYCH LUB SĄDOWYCH. DYSKRYMINUJĄCE KARANIE

W ogólnie dostępnych źródłach, nie było tego typu informacji odnośnie ugrupowań nacjonalistycznych, w tym skrajnie prawicowych.

⁵⁹ T-v.te.ua, Правий сектор це: від Майдану до фронту – історія руху, 20.10.2025, <https://t-v.te.ua/pravyj-sektor-cze-vid-majdanu-do-frontu-istoriya-ruhu/>

⁶⁰ Wikipedia.org, Andriy Biletsky, 3.12.2025, https://en.wikipedia.org/wiki/Andriy_Biletsky#cite_note-16

⁶¹ France24.com, Should Zelensky's government be afraid of far-right groups? 11.10.2024, <https://www.france24.com/en/europe/20241011-should-zelensky-s-government-be-afraid-of-far-right-groups>

⁶² France24.com, Should Zelensky's government be afraid of far-right groups? 11.10.2024, <https://www.france24.com/en/europe/20241011-should-zelensky-s-government-be-afraid-of-far-right-groups>

⁶³ T-v.te.ua, Правий сектор це: від Майдану до фронту – історія руху, 20.10.2025, <https://t-v.te.ua/pravyj-sektor-cze-vid-majdanu-do-frontu-istoriya-ruhu/>

⁶⁴ T-v.te.ua, Правий сектор це: від Майдану до фронту – історія руху, 20.10.2025, <https://t-v.te.ua/pravyj-sektor-cze-vid-majdanu-do-frontu-istoriya-ruhu/>

⁶⁵ Hajduk Jurij, Teoretyczne rozważania nad nacjonalizmem i jego kondycją w Ukrainie, w: Studia Politologiczne vol. 70, 2023, <https://www.studiapolitologiczne.pl/pdf-177119-97739?filename=Teoretyczne%20rozważania.pdf>

⁶⁶ T-v.te.ua, Правий сектор це: від Майдану до фронту – історія руху, 20.10.2025, <https://t-v.te.ua/pravyj-sektor-cze-vid-majdanu-do-frontu-istoriya-ruhu/>

ORGANY SPRAWIEDLIWOŚCI WOBEC PRZEDSTAWICIELI PARTII / ORGANIZACJI

W sprawie karnej jednego z bardziej kontrowersyjnych członków **Prawego Sektora** z zachodniej Ukrainy i byłego członka **partii UNA-UNSO** Ołeksandra Muzyczki, mimo wywierania presji na organy ścigania przez **UNA-UNSO**, żądającej jego zwolnienia i zmuszania do zamknięcia sprawy pod pretekstem nieuzasadnionego prześladowania politycznego, miejski sąd w Równem skazał O. Muzyczkę w styczniu 2003 r. na trzy i pół roku pozbawienia wolności.^{[67] [68]}

Jak wynika z ogólnie dostępnych źródeł informacji, w procesach karnych, w których uczestniczyli obecni lub byli członkowie organizacji nacjonalistycznych, w tym **Prawego Sektora**, mieli oni raczej zapewniony dostęp do adwokata/obrońcy, a sam proces przeważnie odbywał się jawnie i nierzadko w świetle kamer. Wymuszało to na sędziach, wg źródeł, prowadzących takie procesy sądowe, rzetelność, transparentność i zachowanie norm procesowych.^{[69] [70] [71]}

PRZYPADKI PSYCHICZNEJ I FIZYCZNEJ PRZEMOCY

W ogólnie dostępnych źródłach, nie było tego typu informacji odnośnie ugrupowań nacjonalistycznych, w tym skrajnie prawicowych, poza pojedynczymi przypadkami, ale mogącym być różnie interpretowanymi przez obie strony, tj. przez władze Ukrainy i przez członków np. **Prawego Sektora**. Chodzi o przypadek zastrzelenia przez ukraińską policję w niejasnych okolicznościach kontrowersyjnego koordynatora **Prawego Sektora** w zachodnich obwodach Ukrainy (wcześniej byłego członka ochrony prezydenta Czeczeńskiej Republiki Iczkerii Dż. Dudajewa, następnie członka **UNA-UNSO** oraz grup przestępczych w Ukrainie) Ołeksandra Muzyczko, pseudonim „Saszhko Biłyj”. Według strony rządowej, do zastrzelenia O. Muzyczki doszło podczas próby zatrzymania go przez oddział specjalny policji „Sokil”. Zatrzymania dokonano w związku z oskarżeniem O. Muzyczki o działalność w zorganizowanej grupie przestępczej, a zastrzelony został po tym, jak otworzył ogień do policjantów i ranił jednego z nich, próbując zbiec.^[72] Doradca ministra spraw wewnętrznych W. Czaławan w czasie posiedzenia późniejszej specjalnej komisji parlamentarnej „ds. śmierci O. Muzyczki” stwierdził, że miał on posiadać przy sobie broń, którą wcześniej zrabował w czasie napadu na policję drogową w zachodniej Ukrainie.^[73] Tymczasem organizacja **Prawy Sektor**, oświadczyła, że został on zastrzelony przez policję już po

⁶⁷ Espresso.tv, П'ять фактів з життя Сашка, 25.03.2014, https://web.archive.org/web/20140325160825/http://espresso.tv/new/2014/03/25/%E2%80%8Bp%E2%80%99yat_faktiv_z_zhyttya_sashka_biloho

⁶⁸ Wikipedia.pl, Ołeksandr Muzyczko, 2.08.2025, https://pl.wikipedia.org/wiki/O%C5%82eksandr_Muzyczko

⁶⁹ Украинская правда, Разбой в Мукачеве: Представителю "Правого сектора" светит пожизненное, 5.12.2018, <https://www.pravda.com.ua/rus/news/2018/12/5/7200294/>

⁷⁰ ПолитНавигатор, Бывший член «Правого сектора» признался в страшных преступлениях, 29.12.2018, <https://www.politnavigator.net/byvshij-chlen-pravogo-sektora-priznalsya-v-strashnykh-prestupleniyakh.html>

⁷¹ Депутати Херсонські, Власов залишається на волі, 15.02.2019, <https://deputat.ks.ua/херсонська-область/власов-залишається-на-волі/>

⁷² OGO.ua, Новини Рівного, Олександр Музичко (Сашко Білий): історія загибелі незламного рівнянина, 03.04.2017, <http://ogo.ua/articles/view/2017-04-03/85636.html>

⁷³ Wprost.pl, Podczas zatrzymania Muzyczko miał przy sobie pistolet Makarowa, 4.04.2014, <https://www.wprost.pl/swiat/442950/podczas-zatrzymania-muzyczko-mial-przy-sobie-pistolet-makarowa.html>

zatrzymaniu i zakuciu w kajdanki oraz że wcześniej nie stawiał oporu.^[74] Wg **Prawego Sektora**, było to zabójstwo na zamówienie, którego zleceniodawcą miał być ówczesny minister spraw wewnętrznych Ukrainy Arsen Awakow, za co **Prawy Sektor** „obiecał mu zemstę”. Ponadto wg członków PS, O. Muzyczko nie był wcześniej wzywany ani do prokuratury, ani na policję.^[75]

AKTY PRZEMOCY DOKONYWANE PRZEZ PRZEDSTAWICIELI PARTII / ORGANIZACJI

W 1997 r. ww. O. Muzyczko urządził w Kijowie zamach na Ołeha Bisa, członka organizacji **UNA-UNSO**. W 1999 r. O. Muzyczko w składzie grupy przestępczej porwał w Równem miejscowego biznesmena, domagając się od niego tysiąca dolarów amerykańskich. O. Muzyczko i jego wspólnicy przetrzymywali go i regularnie bili, dopóki nie aresztowała ich policja. W lutym 2014 r. O. Muzyczko zelżył, groził bronią i pobił prokuratora w prokuraturze w Równym.^[76] ^[77]

W ciągu dwóch miesięcy 2018 r. przedstawiciele skrajnie prawicowych i nacjonalistycznych organizacji 6 razy atakowali Romów w Ukrainie, poważnie ich raniąc, jeden z Romów zmarł z tego powodu. Wydarzenia te zaniepokoiły na tyle Radę Europy, że wezwała ona władze Ukrainy do przeprowadzenia efektywnych postępowań wyjaśniających w tych sprawach.^[78]

Ponadto zamaskowani sprawcy, wg źródeł z 2018 r., wywodzący się z różnych skrajnie nacjonalistycznych grup i organizacji (jak np. **Swoboda**, **Pułk Azow**, **Korpus Narodowy**, **Ruch Ochotniczy OUN Mykoły Kochanowskiego**, „**Bractwo**” **Dmytra Korczyńskiego**, **Prawy Sektor**, **Tradycja i Porządek**, „**Sokół**”, „**Misanthropic Division**”, **C14**, „**Frajkor**”, „**Katechon**”) dokonywali ataków na różne wydarzenia LGBT+, organizacje i poszczególnych członków tej grupy. Ich częstym celem byli mężczyźni homoseksualni/biseksualni lub osoby transpłciowe, które wcześniej wyszukiwali i zwabiali za pomocą Internetu (w mediach społecznościowych). Wiele tego typu grup działających w Internecie pochodziła z Rosji, a następnie rozszerzyła swoją działalność o Ukrainę. Niezależnie od rosyjskich powiązań, ale wg tych samych zasad, w Zaporozżu działał ruch „**Nasledie**”. Jego członkowie twierdzili, że walczą z pedofilią. Wg licznych doniesień mediów i ofiar, mieli oni mieć dość bliskie powiązania z lokalną policją. Z kolei w składzie podobnej grupy o nazwie „**Białe Lwy**” w Kropiwnickim miało uczestniczyć 2 pracowników lokalnego Zakładu Karnego (jako organizatorzy grupy) oraz członkowie fanklubu piłkarskiego.^[79]

⁷⁴ OGO.ua, Новини Рівного, Олександр Музичко (Сашко Білий): історія загибелі незламного рівнянина, 03.04.2017, <http://ogo.ua/articles/view/2017-04-03/85636.html>

⁷⁵ Polskieradio24.pl, Zabójstwo działacza Prawego Sektora. "Zemścimy się", 25.03.2014, <https://polskieradio24.pl/artukul/1083947,zabojstwo-dzialacza-prawego-sektora-zemscimy-sie>

⁷⁶ Espresso.tv, П'ять фактів з життя Сашка, 25.03.2014, https://web.archive.org/web/20140325160825/http://espresso.tv/new/2014/03/25/%E2%80%8Bp%E2%80%99yat_faktiv_z_zhyttja_sashka_biloho

⁷⁷ Wikipedia.pl, Ołeksandr Muzyczko, 2.08.2025, https://pl.wikipedia.org/wiki/O%C5%82eksandr_Muzyczko

⁷⁸ Hromadske.ua, Кто и почему нападает на ромов в Украине, 26.06.2018, <https://hromadske.ua/ru/posts/kto-y-pochemu-napadaet-na-romov-v-ukrayne>

⁷⁹ ЛГБТ Центр "Наш світ", «Злочини та інциденти ненависті в Україні», 2018, <https://gay.org.ua/publications/hatecrime2018.pdf>

Dnia 18 marca 2019 r. w Połtawie zapadł wyrok skazujący trzech członków **Prawego Sektora** za napady rozbójnicze i wymuszenia: dwóch z nich zostało skazanych na 9,5 roku pobytu w więzieniu, jeden na 5 lat pobytu w więzieniu.^[80]

Również wg ostatnich opinii ekspertów ukraińskich (z okresu 2024-2025), to że wpływy skrajnej prawicy w Ukrainie zostały wyolbrzymione (i nadal są) przez rosyjską propagandę aby uzasadnić pełną inwazję FR na Ukrainę, nie oznacza automatycznie, że w Ukrainie nie ma problemu dot. przemocy ze strony skrajnie prawicowych grup, jaka pojawia się na ulicach. Z ich strony padają groźby pod adresem feministek i działaczy grupy LGBT+. Zdarza się, że członkowie grup skrajnie prawicowych rozganiają parady i marsze LGBT+, wchodząc w bijatki/przepychanki z policją, (jak to miało miejsce w Kijowie i Charkowie w 2025 r.) Promują ponadto wartości antydemokratyczne, w tym indoktrynację młodzieży ideami rasistowskimi i neonazistowskimi.^{[81] [82]}

ORGANY ŚCIGANIA WOBEC PRZEDSTAWICIELI DANEJ GRUPY

W 2015 r. w Mukaczewie (obwód zakarpacki) doszło do strzelaniny między bojownikami **Prawego Sektora** a lokalnymi organami ścigania, co doprowadziło do napięć/konfliktu tej grupy z władzami. Wg źródła, incydent ten miał uwydatnić wewnętrzne sprzeczności i problemy Ukrainy: ruch PS oskarżono o radykalizm, ale sami aktywiści prawicowi uznali te wydarzenia za walkę z korupcją w ukraińskiej policji.^[83] Niemniej jednak pod koniec listopada 2018 r. jeden z członków **Prawego Sektora** z ob. zakarpackiego, który brał udział w tych wydarzeniach w Mukaczewie został poddany ekstradycji ze Słowacji do Ukrainy, gdyż władze ukraińskie oskarżyły go o organizację grupy przestępczej, nielegalne posługiwanie się bronią i terroryzm, i poszukiwały go oraz jeszcze jednego uczestnika tych wydarzeń międzynarodowym listem gończym.^[84]

Jak wynika z ogólnie dostępnych źródeł informacji dot. okresu przed 24.02.2022 r., policja ukraińska dokonała zatrzymań i aresztowań co najmniej kilku czy nawet kilkudziesięciu (brak dokładnych danych) przedstawicieli **Prawego Sektora**, na podstawie aktów oskarżenia wystosowanych przez prokuraturę i na podstawie decyzji sądów ukraińskich. Zostali oskarżeni głównie o chuligaństwo, bandytyzm, przynależność do zorganizowanej grupy przestępczej, nielegalne posiadanie i posługiwanie się bronią, napady rozbójnicze, bezprawne przetrzymywanie, torturowanie i poniżanie osób, terroryzm, itp. Ww. czyny mieli oni popełniać zarówno

⁸⁰ RBK-Україна, У Полтаві засудили трьох членів "Правого сектору", 18.03.2019, <https://www.rbc.ua/ukr/news/vyshinskogo-privezli-kiev-1552937424.html>

⁸¹ France24.com, Should Zelensky's government be afraid of far-right groups? 11.10.2024, <https://www.france24.com/en/europe/20241011-should-zelensky-s-government-be-afraid-of-far-right-groups>

⁸² Kyiv weeklu, У Харкові сталися сутички між членами "Правого сектора" та поліцією під час акції ЛГБТ (відео), 30.08.2025, <https://kyivweekly.com/world/u-xarkovi-stalisya-sutichki-mizh-chlenami-pravogo-sektora-ta-policiyeyu-pid-chas-akcii%D1%97-lgbt-video/>

⁸³ T-v.te.ua, Правий сектор це: від Майдану до фронту – історія руху, 20.10.2025, <https://t-v.te.ua/pravyj-sektor-cze-vid-majdanu-do-frontu-istoriya-ruhu/>

⁸⁴ Закарпаття онлайн, Словаччина видала Україні экс-начштабу "Правого сектора" Закарпаття Гласнера, 27.11.2018, <https://zakarpattya.net.ua/News/187347-Slovachchyna-vydala-Ukraini-eks-nachsh-tabu-Pravoho-sektora-Zakarpattia-Hlasnera>

w strefie konfliktu na wschodzie Ukrainy, jak i na pozostałym obszarze Ukrainy.^{[85] [86] [87]}

Ponadto jak wynika z ogólnie dostępnych źródeł informacji, podczas gdy część członków ugrupowań skrajnie nacjonalistycznych, w tym głównie **Prawego Sektora**, wykorzystywała przynależność do ww. ruchu jako swego rodzaju przykrywkę do prowadzenia działalności o charakterze przestępczym, (korzystając z przekonania znacznej części ukraińskiego społeczeństwa i przedstawicieli władz o czystych intencjach ruchu, jako obrońców praworządności i niezależności kraju), inna część członków **Prawego Sektora** od samego początku istnienia ruchu współpracowała z policją, prokuraturą i służbami bezpieczeństwa Ukrainy, np. w czasie postępowań karnych dotyczących osób, wywodzących się z ich ugrupowań, choć brakuje informacji o skali tej współpracy. Wiadomo również, że niektóre formacje czy członkowie **Prawego Sektora** zostali również włączeni do struktur policji, MSW czy SBU Ukrainy.^{[88] [89] [90]}

ZRÓŻNICOWANIE REGIONALNE W TRAKTOWANIU PRZEDSTAWICIELI PARTII / ORGANIZACJI

Prawo i praktyka w odniesieniu do członków ugrupowań nacjonalistycznych, w tym skrajnie prawicowych, stosowane są w sposób jednolity na terenie całego kraju.^[91]

Nie odnotowano w ogólnie dostępnych źródłach informacji nt. ograniczeń przemieszczania się lub osiedlania w Ukrainie, z powodu przynależności danych osób do wspomnianych ugrupowań nacjonalistycznych.

PODSUMOWANIE

Prawie wszystkie ukraińskie partie i organizacje nacjonalistyczne, w tym skrajnie nacjonalistyczne oraz ich grup/oddziałów zbrojnych, (czy też niezależnych od nich), działa legalnie w Ukrainie. Posiada rejestrację lub została oficjalnie włączona w skład Sił Zbrojnych Ukrainy, szczególnie po rozpoczęciu przez Rosję aktywnej fazy inwazji w Ukrainie 24.02.2024 r.

⁸⁵ Lawjournal.najau.kiev.ua, Актуальні проблеми кримінально-правового впливу на учасників не передбачених законами України воєнізованих або збройних формувань, в: Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ № 2 (10), 2015, <https://lawjournal.najau.kiev.ua/article/download/567/571>

⁸⁶ Issuu.com, У пошуках справедливості. Розслідування злочинів, пов'язаних із порушенням права на життя, права на свободу та особисту недоторканість, свободу від тортур, вчинених у зоні АТО, в: Звіт підготовлений Центром Громадянських Свобод під егідою Коаліції громадських організацій та ініціатив „Справедливість заради миру на Донбасі”, 15.02.2017, https://issuu.com/undpukraine/docs/looking_for_justice_report_ua

⁸⁷ Юридичний Вісник України, Бійці «Правого сектору» - не бандити, 20.07.2017, <https://yvu.com.ua/bijtsi-pravogo-sektoru-ne-bandyty/>

⁸⁸ Кстати - новости Днепропетровска, Днепропетровский «Правый сектор» сотрудничает с милицией, СБУ и властью, 13.07.2015, <https://kstaty.dp.ua/content/dnepropetrovskiy-pravyy-sektor-sotrudnichaet-s-miliciei-sbu-i-vlastyu>

⁸⁹ РБК-Україна, ГПУ перевіряє причетність членів "Правого сектора" до вбивства "беркутівців" під час Майдану, 22.12.2016, <https://www.rbc.ua/ukr/news/gpu-proveryaet-prichastnost-chlenov-pravogo-1482428552.html>

⁹⁰ News One, Кива: Служба безпеки України "тесно сотрудничает" с гражданскими организациями, 15.02.2019, <https://newsone.ua/news/politics/kiva-sluzhba-bezopasnosti-ukrainy-tesno-sotrudnichaet-s-hrazhdanskimi-orhanizatsijami.html>

⁹¹ T-v.te.ua, Правий сектор це: від Майдану до фронту – історія руху, 20.10.2025, <https://t-v.te.ua/pravyj-sektor-cze-vid-majdanu-do-frontu-istoriya-ruhu/>

Większość z nich obecnie zajmują pozycję prorządową, choć zdarza się im poddawać krytyce niektóre decyzje władz ukraińskich, ale generalnie wspierają one ideę niepodległego państwa ukraińskiego zarówno na scenie politycznej, jak i na froncie, gdzie stanowią trzon obrony i profesjonalną siłę w armii ukraińskiej.

Ich członkowie stosują zarówno metody pokojowe, jak i siłowe, szczególnie jeśli chodzi o walkę na froncie z wojskami rosyjskimi, które zaatakowały Ukrainę. Poprzez swoje zaangażowanie w obronę Ukrainy członkowie tych grup zyskali sławę i miano bohaterów/obrońców ojczyzny, jednocześnie ich partie czy organizacje zyskały na znaczeniu, mimo nieobecności ich przedstawicieli w obecnym parlamencie Ukrainy. Niektóre z nich, szczególnie te, które głosiły/głoszą hasła neonazistowskie, przestały być tak zmarginalizowane społecznie i skompromitowane jak przed 24.02.2022 r. Pojedynczy liderzy tych organizacji zajmują ważne funkcje doradcze w obecnych władzach ukraińskich.

W ogólnie dostępnych źródłach nie było informacji nt. stosowania wobec członków organizacji nacjonalistycznych, w tym skrajnie prawicowych, dyskryminujących środków policyjnych czy sądowych przez władze Ukrainy. Niemniej jednak prokuratura, jak i sądy wszczynały postępowania oraz wydawały wyroki skazujące wobec tych członków organizacji nacjonalistycznych (np. **Prawego Sektora**), którzy popełnili czyny przestępcze typu: chuligaństwo, bandytyzm, przynależność do zorganizowanej grupy przestępczej, nielegalne posiadanie i posługiwanie się bronią, napady rozbójnicze, bezprawne przetrzymywanie, torturowanie i poniżanie osób. Na ogół ich prawo do uczciwego procesu było przestrzegane. Zdarzało się, że ich organizacje były czasem w stanie wpływać na przebieg procesu, szczególnie w sprawach nagłośnionych medialnie. Trudno jednak ocenić skalę tego typu przestępstw popełnianych przez członków organizacji skrajnie nacjonalistycznych, gdyż brakuje kompleksowych i całościowych danych na ten temat w ogólnie dostępnych źródłach informacji.

Wiadomo również, że niektórzy z członków tych organizacji, zdecydowali się na współpracę z policją czy sądami w czasie różnych postępowań czy spraw karnych. Ponadto niektóre zbrojne grupy ochotnicze, jak np. **Pułk Azow**, zostały z czasem wcielone do Sił Zbrojnych Ukrainy czy oddziałów specjalnych policji. W ten sposób władze ukraińskie obecnie raczej sprawują nad nimi kontrole, którą mogą czasem stracić, np. w czasie zamieszek czy manifestacji ulicznych.

Wraz z rozpoczęciem aktywnej fazy wojny przez Rosję w Ukrainie (24.02.2022 r.) większość z tych ugrupowań uczestniczy w pełnoskalowej wojnie i jest prawie całkowicie zaangażowana w działania zbrojne na froncie, choć zdarza się że ich członkowie lub innych grup neonazistowskich dokonują ulicznych ataków, których głównym celem są feministki i członkowie grupy LGBT+. Są to grupy obecnie najbardziej narażone na przemoc lub inne nielegalne działania neonazistowskich czy innych skrajnie nacjonalistycznych grup w Ukrainie.

ZASTRZEŻENIE

Niniejsze opracowanie tematyczne zostało przygotowane przez Wydział Informacji o Krajach Pochodzenia Urzędu do Spraw Cudzoziemców na potrzeby prowadzenia postępowań w sprawach o udzielenie ochrony międzynarodowej na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

Opracowanie na temat sytuacji ugrupowań politycznych i organizacji może być pomocne w szczególności w sprawach rozpatrywanych w oparciu o **art. 13 pkt. 1 i 3 oraz art. 14 pkt. 4. Ustawy o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium RP z dn. 13 czerwca 2003 z późn. zmianami.**

Treść opracowania nie przesądza jednak o wyniku decyzji w indywidualnym postępowaniu administracyjnym, gdyż zawsze brana jest pod uwagę całość zgromadzonego materiału dowodowego i indywidualny charakter sprawy.

Informacje zamieszczone w niniejszym opracowaniu pochodzą w większości z publicznie dostępnych źródeł. Zostały one zebrane i opracowane przy zachowaniu zasady neutralności i obiektywizmu, a także z dołożeniem najwyższej staranności – tak, by odzwierciedlały aktualny w chwili publikacji opracowania stan wiedzy na prezentowany temat, a także pochodziły z różnych źródeł.

Terminologia użyta w niniejszym opracowaniu nie jest terminologią prawniczą. Określenia takie jak „prześladowanie”, „dyskryminacja”, „konflikt” itp. używane mogą być, za materiałami źródłowymi, w znaczeniu potocznym i nie są tożsame z definicjami podanymi w ustawie z dnia 13 czerwca 2003 r. o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

Niniejsze opracowanie zawiera wyłącznie informacje, poglądy i opinie prezentowane przez autorów materiałów źródłowych. Oświadczenia i oceny zawarte w niniejszym opracowaniu nie są i nie mogą być uważane za oświadczenia i oceny własne Urzędu do Spraw Cudzoziemców. Niniejsze opracowanie nie jest także i nie może być uważane za jakąkolwiek deklarację polityczną polskich władz.

Urząd do Spraw Cudzoziemców nie ponosi odpowiedzialności prawnej za publikowane w opracowaniu treści ani nie jest zobowiązany do publikacji jego aktualizacji, a także nie ponosi odpowiedzialności za sposób wykorzystania udostępnionych informacji.

Informujemy, że autorskie prawa majątkowe do niniejszego opracowania, w tym prawo do jego rozpowszechniania i publicznego udostępniania w Internecie, przysługują wyłącznie Urzędowi do Spraw Cudzoziemców (adres: ul. Koszykowa 16, 00-564 Warszawa; NIP: 5262548316; REGON: 017315012).

BIBLIOGRAFIA

1. Aljazeera.com, After series of attacks, why is the far right 'granted impunity'? 26.07.2018, <https://www.aljazeera.com/features/2018/7/26/after-series-of-attacks-why-is-the-far-right-granted-impunity>
2. BBC.com, "Подвійний агент": між "Правим сектором" і ФСБ, 29.07.2016, https://www.bbc.com/ukrainian/politics/2016/07/160727_filippov_azov_bogdanov_situation_vs
3. BBC.com, Правий сектор: скільки батальйонів у Яроша?, 14.07. 2015, https://www.bbc.com/ukrainian/politics/2015/07/150714_right_sector_now_vc
4. Espresso.tv, П'ять фактів з життя Сашка, 25.03.2014, https://web.archive.org/web/20140325160825/http://espreso.tv/new/2014/03/25/%E2%80%8Bp%E2%80%99yat_faktiv_z_zhyttya_sashka_biloho
5. France24.com, Should Zelensky's government be afraid of far-right groups? 11.10.2024, <https://www.france24.com/en/europe/20241011-should-zelensky-s-government-be-afraid-of-far-right-groups>
6. Freedom House, Freedom in the World 2025, Ukraine, brak daty publikacji, <https://freedomhouse.org/country/ukraine/freedom-world/2025>
7. Godtech.com.ua, Олег Тягнибок: где сейчас, чем занимается и как изменилась его политическая активность, 5.08.2025, <https://goodtech.com.ua/2025/08/05/oleg-tjagnibok-gde-sejchas-chem-zanimaetsja-i-kak-izmenilas-ego-politicheskaja-aktivnost/>
8. Hajduk Jurij, Teoretyczne rozważania nad nacjonalizmem i jego kondycją w Ukrainie, w: Studia Politologiczne vol. 70, 2023, <https://www.studiapolitologiczne.pl/pdf-177119-97739?filename=Teoretyczne%20rozwazania.pdf>
9. Historia Wiki, Andrij Biłeckij, brak daty publikacji, https://historia.fandom.com/pl/wiki/Andrij_Bi%C5%82eckij
10. Historia Wiki, Dmytro Jarosz, brak daty publikacji, https://historia.fandom.com/pl/wiki/Dmytro_Jarosz
11. Hromadske.ua, Кто и почему нападает на ромов в Украине, 26.06.2018, <https://hromadske.ua/ru/posts/kto-y-pochemu-napadaet-na-romov-v-ukrayne>
12. Issuu.com, У пошуках справедливості. Розслідування злочинів, пов'язаних із порушенням права на життя, права на свободу та особисту недоторканість, свободу від тортур, вчинених у зоні АТО, в: Звіт підготовлений Центром Громадянських Свобод під егідою Коаліції громадських організацій та ініціатив „Справедливість заради миру на Донбасі“, 15.02.2017, https://issuu.com/undpukraine/docs/looking_for_justice_report_ua
13. Kyiv weeklu, У Харкові сталися сутички між членами "Правого сектора" та поліцією під час акції ЛГБТ (відео), 30.08.2025, <https://kyivweekly.com/world/u-xarkovi-stalisya-sutichki-mizh-chlenami-pravogo-sektora-ta-policiyeyu-pid-chas-akci%D1%97-lgbt-video/>
14. Lawjournal.najau.kiev.ua, Актуальні проблеми кримінально-правового впливу на учасників не передбачених законами України воєнізованих

або збройних формувань, w: Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ № 2 (10), 2015, <https://lawjournal.naiu.kiev.ua/article/download/567/571>

15. Lubimyczytac.pl, Wiktor Poliszczuk, Ideologia nacjonalizmu ukraińskiego, 2020, Warszawa, <https://lubimyczytac.pl/ksiazka/5075861/ideologia-nacjonalizmu-ukrainskiego>
16. Medicenter.org, The "Chimera" unit is waiting for recruits – motivated and physically fit soldiers are needed, 30.03.2023, <https://mediacenter.org.ua/the-chimera-unit-is-waiting-for-recruits-motivated-and-physically-fit-soldiers-are-needed/>
17. Militaryland.net, Chimera Special Unit, aktualizacja z 2025, <https://militaryland.net/ukraine/main-intelligence-directorate/himera-subdivision/>
18. News One, Кива: Служба безопасности Украины "тесно сотрудничает" с гражданскими организациями, 15.02.2019, <https://newsone.ua/news/politics/kiva-sluzhba-bezopasnosti-ukrainy-tesno-sotrudnichaet-s-hrazhdanskimi-orhanizatsijami.html>
19. OGO.ua, Новини Рівного, Олександр Музичко (Сашко Білий): історія загибелі незламного рівнянина, 03.04.2017, <http://ogo.ua/articles/view/2017-04-03/85636.html>
20. Ośrodek Studiów Wschodnich, OSW, Ukraiński nacjonalizm czasu wojny, 19.08.2015, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/komentarze-osw/2015-08-19/ukrainski-nacjonalizm-czasu-wojny>
21. Polskieradio24.pl, Zabójstwo działacza Prawego Sektora. "Zemścimy się", 25.03.2014, <https://polskieradio24.pl/artykul/1083947,zabojstwo-dzialacza-prawego-sektora-zemscimy-sie>
22. Pravda.com.ua, За лаштунками Правого сектору, 1.04.2014, <https://www.pravda.com.ua/articles/2014/04/1/7020952/>
23. Radio Swoboda/Free Europe, „Правий сектор”. Хто такі й чого хочуть?, 15.03.2014, <https://www.radiosvoboda.org/a/25297508.html>
24. RBK-Ukraine, Більше не в строю? Де зараз "Правий сектор" і чому про нього нічого не чути, 24.10.2024, <https://www.rbc.ua/rus/news/bilshe-stroyu-de-zaraz-praviy-sektor-i-chomu-1729845811.html/3>
25. RBK-Україна, У Полтаві засудили трьох членів "Правого сектору", 18.03.2019, <https://www.rbc.ua/ukr/news/vyshinskogo-privezli-kiev-1552937424.html>
26. Siudak Michał, Oblicza współczesnego ukraińskiego nacjonalizmu i jego wpływ na bezpieczeństwo Polski i mniejszości polskiej na Ukrainie, w: Ante Portas – Studia nad Bezpieczeństwem 1(6), 2016, https://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.desklight-903e6f41-e093-4be4-9d07-e3ffa67e0720/c/AP.VI_Siudak.pdf
27. Terpiłowski P., Doktryna i praktyka polityczna współczesnego nacjonalizmu ukraińskiego. Analiza politologiczna problematyki, 06.2022, https://repozytorium.uni.wroc.pl/Content/139735/PDF/Pawel_Terpilowski%20_Doktryna%20_i_praktyka_polityczna_wspolczesnego%20_nacjonalizmu_ukrainskiego.pdf
28. T-v.te.ua, Основатели Правого сектора: ключевые фигуры и вклад, 20.10.2025, <https://t-v.te.ua/ru/pravyj-sektor-zasnovnyky-klyuchovi-postati-ta->

[vnesok//%D0%A1%D0%BE%D0%B2%D1%80%D0%B5%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D0%BE%D0%B5%D1%81%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%8F%D0%BD%D0%B8%D0%B5%D0%B8%D0%BF%D0%B5%D1%80%D1%81%D0%BF%D0%B5%D0%BA%D1%82%D0%B8%D0%B2%D1%8B%D0%B2%D1%8B%D0%B7%D0%BE%D0%B2%D1%8B_2025_%D0%B3%D0%BE%D0%B4%D0%B0](https://vnesok.ua/%D0%A1%D0%BE%D0%B2%D1%80%D0%B5%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D0%BE%D0%B5%D1%81%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%8F%D0%BD%D0%B8%D0%B5%D0%B8%D0%BF%D0%B5%D1%80%D1%81%D0%BF%D0%B5%D0%BA%D1%82%D0%B8%D0%B2%D1%8B%D0%B2%D1%8B%D0%B7%D0%BE%D0%B2%D1%8B_2025_%D0%B3%D0%BE%D0%B4%D0%B0)

29. T-v.te.ua, Правий сектор це: від Майдану до фронту – історія руху, 20.10.2025, <https://t-v.te.ua/pravyj-sektor-cze-vid-majdanu-do-frontu-istoriya-ruhu/>
30. Uapress.info, „Правий сектор” зареєстровано як політична партія, 22.04.2014, <https://uapress.info/uk/news/show/25544>
31. Ukraineworld.org, Who are Ukrainian Nationalists, and How Do They Differ? 24.06.2019, <https://ukraineworld.org/en/articles/ukraine-explained/who-are-ukrainian-nationalists-and-how-do-they-differ>
32. Wikipedia.org, Andriy Biletsky, 3.12.2025, https://en.wikipedia.org/wiki/Andriy_Biletsky/cite_note-16
33. Wikipedia.org, Chimera Unit, 4.08.2025, https://en.wikipedia.org/wiki/Chimera_Unit
34. Wikipedia.pl, Ołeksandr Muzyczko, 2.08.2025, https://pl.wikipedia.org/wiki/O%C5%82eksandr_Muzyczko
35. Wprost.pl, Podczas zatrzymania Muzyczko miał przy sobie pistolet Makarowa, 4.04.2014, <https://www.wprost.pl/swiat/442950/podczas-zatrzymania-muzyczko-mial-przy-sobie-pistolet-makarowa.html>
36. БРІЗ (Бюро Рекламно-Інформаційного Забезпечення) Івано-Франківськ, Як стати членом партії "Правий сектор"?, 6.02.2015, <https://briz.if.ua/26785.htm>
37. Депутати Херсонські, Власов залишається на волі, 15.02.2019, <https://deputat.ks.ua/херсонська-область/власов-залишається-на-волі/>
38. Закарпаття онлайн, Словаччина видала Україні екс-начштабу "Правого сектора" Закарпаття Гласнера, 27.11.2018, <https://zakarpattia.net.ua/News/187347-Slovachchyna-vydala-Ukraini-eks-nachsh-tabu-Pravoho-sektora-Zakarpattia-Hlasnera>
39. Кстати - новости Днепродзержинска, Днепропетровский «Правый сектор» сотрудничает с милицией, СБУ и властью, 13.07.2015, <https://kstaty.dp.ua/content/dnepropetrovskiy-pravyj-sektor-sotrudnichaet-s-miliciei-sbu-i-vlastyu>
40. ЛГБТ Центр "Наш світ", «Злочини та інциденти ненависті в Україні», 2018, <https://gay.org.ua/publications/hatecrime2018.pdf>
41. ПолитНавигатор, Бывший член «Правого сектора» признался в страшных преступлениях, 29.12.2018, <https://www.politnavigator.net/byvshij-chlen-pravogo-sektora-priznalsya-v-strashnykh-prestupleniyakh.html>
42. РБК-Україна, ГПУ перевіряє причетність членів "Правого сектора" до вбивства "беркутівців" під час Майдану, 22.12.2016, <https://www.rbc.ua/ukr/news/gpu-proveryaet-prichastnost-chlenov-pravogo-1482428552.html>
43. Украинская правда, Разбой в Мукачеве: Представителю "Правого сектора" светит пожизненное, 5.12.2018, <https://www.pravda.com.ua/rus/news/2018/12/5/7200294/>

44. Юридичний Вісник України, Бійці «Правого сектору» - не бандити, 20.07.2017, <https://yvu.com.ua/bijtsi-pravogo-sektoru-ne-bandyty/>